

AVRUPA HEGEMONYASINDAN ÖNCE
1250-1350 YILLARI ARASINDA
DÜNYA SİSTEMİ
JANET ABU-LUGHOD

VakıfBank Kültür Yayınları: 0062
Tarih: 015

**AVRUPA HEGEMONYASINDAN ÖNCE:
1250-1350 YILLARI ARASINDA DÜNYA
SİSTEMİ**
JANET ABU-LUGHOD

Özgün adı
*Before European Hegemony
The World System A.D. 1250-1350*
Türkçesi
Cansen Mavituna

Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Hüseyin Yorulmaz

Yayın Müdürü
Dr. Hasan Aksakal

Tasarım ve Yayın Kimliği
Bülent Erkmen

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Dr. Erdem İlgı Akter

Son Okuma
Hikmet Akyüz

VakıfBank Kültür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 216 724 2614
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2020
© 1989 by Oxford University Press, Inc.

ISBN 978-605-7947-65-9

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Ofset Yapımevi
Şair Sokak No: 4, Çağlayan Mahallesi,
34410 Kağıthane, İstanbul
Telefon: 0 212 295 86 01
Sertifika No: 45453

1. Baskı: Ekim 2020

Before European Hegemony: The World System A.D. 1250-1350, First Edition was originally published in English in 1989. This translation is published by arrangement with Oxford University Press. Vakıf Pazarlama San. Ve Tic. A.Ş. is responsible for this translation from the original work and Oxford University Press shall have no liability for any errors, omissions or inaccuracies or ambiguities in such translation or for any losses caused by reliance thereon.

Avrupa Hegemonyasından Önce: 1250-1350 Yılları Arasında Dünya Sistemi kitabının ilk baskısı 1989 yılında İngilizce olarak yayınlandı. Bu çeviri, Oxford University Press'le yapılan sözleşme uyarınca yayınlanmaktadır. Bu çeviriden Vakıf Pazarlama San. Ve Tic. A.Ş. sorumludur ve çevirideki herhangi bir sorun, eksiklik, yanlışlık ya da anlam belirsizliğinden ya da buna bağlı ortaya çıkan herhangi bir kayıptan Oxford University Press mesul değildir.

AVRUPA
HEGEMONYASINDAN
ÖNCE
1250-1350
YILLARI ARASINDA
DÜNYA SİSTEMİ

JANET ABU-LUGHOD

TÜRKÇESİ
CANSEN MAVİTUNA

JANET ABU-LUGHOD

Amerikalı tarihçi ve sosyolog Janet Abu-Lughod 3 Ağustos 1928 tarihinde New Jersey'de doğdu. Eğitimini Chicago ve Massachusetts Amherst Üniversitelerinde tamamladıktan sonra Illinois Üniversitesi'nde akademisyenlik kariyerine başladı. Profesyonel yaşamı boyunca Northwestern Üniversitesi, Kahire Amerikan Üniversitesi, Smith College, New School for Social Research, Boğaziçi Üniversitesi ve Kahire Üniversitesi gibi farklı üniversitelerde eğitim veren Abu-Lughod, kent sosyolojisi, demografi, Dünya Sistemi analizi, Ortadoğu ve Amerikan şehirleri üzerine yüzden fazla makale ve on üç kitap kaleme aldı. Abu-Lughod 2013 senesinde, 85 yaşında hayatını kaybetti.

CANSEN MAVİTUNA

1988 yılında İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi'nde felsefe yüksek lisansını tamamladığı 2014 yılından beri çevirmen ve editör olarak çalışıyor.

*Doymak bilmez merakım konusunda
beni cesaretlendiren ailemin anısına*

İÇİNDEKİLER

Önsöz	011	2. Bölüm	087
1. Bölüm		Champagne Fuar Şehirleri	
Oluşum Aşamasındaki		Ekonomik Alım Satım Olarak Fuarlar	
Bir Sistemi İncelemek	022		
13. Yüzyıl:		Champagne Fuarlarından	093
Bir Dünya Sistemi Denebilir mi?	029	Çıkarılacak Dersler	
13. ve 16. Yüzyılların Avrupa Modelleri	050		121
Tarih yazımındaki		3. Bölüm	
Bazı Metodolojik Sorunlar	055	Brugge ve Gent:	
Kitabın Planı	068	Flandre'nin Ticaret ve Sanayi Şehirleri	126
I. KISIM		Gent ve Brugge'nün Kökenleri	129
Avrupa Alt Sistemi	077	Flaman Tekstil Endüstrisinin	
Eski İmparatorluklardan Doğuş	078	Kökenleri	132
		Tekstilin Zirvesi (Gent) ve	
		Ticarete Kayma (Brugge)	136

Brugge ve Yabancı Sermayedarlar	Yüzyıl Ortası Bunalımı
143	197
Veba Salgını	Cenova ve Venedik'ten Çıkarılacak Dersler
153	203
Flandre Örneğinden Çıkarılacak Dersler	II. KISIM
155	Ortadoğu'nun Kalbi
	207
4. Bölüm	Doğuya Giden Üç Rota
Cenova ve Venedik'in Tüccar Denizcileri	208
159	5. Bölüm
İki Liman Kentinin Kökenleri	Moğollar ve Kuzeydoğu Geçidi
160	227
Haçlı Seferlerinin Cenova ve Venedik Üzerindeki Etkisi	Orta Asya Bozkırlarının Fiziksel ve Sosyal Ortamı
165	228
Devlet Kapitalizmi ve Özel Kapitalizm İttifakı	Avrupalıların Moğollara Dair Bilgisizliğinin Azalması
179	236
1260'tan 1350'ye Ticaret Sistemindeki Değişiklikler	Moğol İmparatorluğundaki İtalyan Tüccarlar
189	248

Moğolların Başarısının Amaçlanmamış Sonuçları	253
Semerkant ve Diğer Kervan Merkezleri	260
Moğol Örneğinden Çıkarılacak Dersler	270
6. Bölüm	
Sinbad'ın Yolu: Bağdat ve Basra Körfezi	273
Müslüman/Hıristiyan Ticareti	274
Bağdat	279
Doğuya Giden Körfez Rotası	292
Orta Rotanın Gerilemesi (Kime Göre?)	304
Bağdat-Basra Körfezi Örneğinden Çıkarılacak Dersler	307

7. Bölüm	
Kahire'nin Köle Sultanlığı Altındaki Tekeli	311
İslam ve Ticari Faaliyet	316
Fustat-Kahire ve Üretim ve Ticaret Süreçleri	331
Veba Salgınının Mısır ve Suriye Üzerindeki Etkisi	349
Memlûk Rejimi ve İtalyan Tüccarlar Arasındaki İlişkiler	354
Kızıldeniz ve Aden: Doğuya Açılan Kapı	357
Mısır'dan Çıkarılacak Dersler	359
III. KISIM	
Asya	362

Üç Parçalı Hint Okyanusu	9. Bölüm
Sistemi	Boğaz ve Dar geçit
363	417
8. Bölüm	Bugünkü Palembang ve
Hint Yarımadası:	Malakka
Her Yere Giden Yol	417
376	Dışarıya Bağlantılar
Batıya Doğru,	423
Akdeniz'le Erken Dönem	Kaynak Sorunun
Bağlantılar	Yeniden Gözden Geçirilmesi
379	425
Doğuya Doğru,	Boğazlar Bölgesindeki
Güneydoğu Asya'yla	Hint Etkileri
Erken Dönem Bağlantılar	429
386	Çin ve Boğaz
Hindistan'ın Batı Kıyısı:	434
Ortaçağda Gucerat ve Malabar	Arapların Malakka, Palembang ve
390	Ötesiyle Bağlantıları
Güneydoğu Hint Toplumlarının	440
Ortaçağdaki Örgütlenmesi	Boğazlardan Çıkarılacak Dersler
401	446
Hindistan Örneğinden	10. Bölüm
Çıkarılacak Dersler	Çin'in Bütün İpekleri
413	452

Çin'in Uluslararası Ticarete Katılımı	Gelecek Dünya Sistemleri
453	528
Teknolojik Gelişmişlik	Kaynakça
462	532
İş Uygulamaları ve Kurumları	Kaynakça İçin Kılavuz
474	533
13. Yüzyılda Hangchow	
486	Dizin
Çin'in Çekilmesinin Nedeni	603
489	
Çin'in Ekonomik Çöküşü	
496	
Çin Örneğinden Çıkarılacak Dersler	
500	
11. Bölüm	
13. Yüzyıl Dünya Sistemini Yeniden Kurma	
502	
13. Yüzyıl Dünya Sisteminin Sentezlenmiş Hali	
502	
Sistemlerin Yeniden Yapılandırılması	
519	
Bir Bünyevi Değişim Teorisi	
525	

ÖNSÖZ

Thomas Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* kitabında, dünyaya dair teorik paradigmalara değişmesinin en önemli sebeplerinden birinin anomalilerin birikmesi olduğunu öne sürer; bununla kastettiği, mevcut teorilere ve genellemelere “uymayan” veya mevcut paradigmalara açıklanamayan gözlemler ve verilerdir. Ne var ki Kuhncu tutum, yaklaşımları yeniden düşünmeye sevk eden “gerçek dünya”daki keşiflere vurgu yapar. Bu varsayımlarının pozitivistliğini gözler önüne seriyor; böyle bir tutumu, ancak Platoncu “gerçek doğru” idealine sahip olan biri benimseyebilir.

Bu kitap biraz farklı bir öncülle başlıyor. Özellikle sosyal ve kültürel bilimlerde anormal bulgular, gözlenen şeyden olduğu kadar *gözlemciye dair bir şeyden* de kaynaklanabilir. Daha rölativist olan bu görüş, bilimsel bilginin sosyal olarak kurulmuş olduğunu varsayar. Eğer bilgi, dünyayla birebir örtüşen bağımsız bir ürün değil de ortak tanımlar üzerinden üretilen bir şeyse, yani insanların “dünyaya dair geçici mutabakatını” temsil ediyorsa, yalnızca yeni bilgiler değil, mevcut bilgileri gözlemleyecek yeni bakış açıları da paradigmalarda devrimlere yol açabilir.

Yakın zamanda sosyal-tarihsel çalışmalarda meydana gelen bazı dönüşümler, eski bilgilerin yeniden düzenlenmesini zorunlu kıldı. Bu dönüşümlerin bazıları yeni olgulardan kaynaklanmış olsa da, büyük bir kısmı bilen kişinin kimliğinde meydana gelen değişimlerle mümkün oldu ya da bilme şekillerindeki değişimden türedi. Birkaçını sıralayalım.

Birincisi, yeni bir şey olmasa da her zaman üretken olan, disiplinlerin sınırlarını aşan –ekonomi, politika, sosyoloji ve tarihi birleştiren– çalışmalar. Her disiplinin kendine özgü, geleneksel bir perspektifi vardır; bu, farklı disiplinlerden gözlemcilerin, aynı “gerçek dünya”yı bir bakıma farklı gördüğü anlamına gelir. Özgün kavrayışlar, çoğu zaman bilim insanlarının disiplinlerin sınırlarını aşmasıyla mümkün olur: İnsanın aklına, birçok bilim insanı içinde, antropolog Eric Wolf ile Immanuel Wallerstein ve Christopher Chase-Dunn gibi sosyologların tarihe, Fernand Braudel ve Philip Curtin gibi tarihçilerin ekonomiye saldırıları ya da çalışmalarında disiplinler-arası harmanlamanın çok net bir şekilde görülebildiği Charles Tilly, Perry Anderson ve Eric Hobsbawm geliyor. Bunun riskli olduğunu kabul etmek gerekiyor, ama belki de risk olmadan kazanım da olmuyordur.

Benim altyapım birçok disipline yakın duruyor, çünkü ben ilginç bulduğum disiplinleri biriktirerek ilerledim. İşe, Amerikalı bir kent sosyoloğu/nüfus bilimcisi/planlamacısı olarak başladım, ekonomik planlama ve “kalkınma” planlaması üzerine çalıştım, daha sonra coğrafya olarak tanımlanan işler yaptım, Mısır’da yaşayıp çalışırken Ortadoğu tarihini ve kültürünü öğrenmeye giriştim ve

zamanla bu ilgimi “Üçüncü Dünya”nın diğer bölgelerine doğru genişlettim. Disipline ya da coğrafyaya dair her değişim, anlayışımı geliştirdi; fakat bunun bedeli, keskin ve dar sınırlarını genişletmeye ve daha kapsamlı, daha tarihsel ve karşılaştırmalı bir bakış açısını teşvik etmeye yeni yeni başlamış olan ana-akım Amerikan sosyolojisine göre marjinal hale gelmek oldu.

Yeni bakış açıları sağlayan ikinci şey ise, Batılı olmayan bilim insanlarının tarihin ve sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında yaptığı revizyonist çalışmalar. Sözde “Üçüncü Dünya”nın her yerinde etno-merkezci Batı biliminin genelgeçer bilgileri, kendi tarihlerine baktıklarında geleneğin istikrarı yerine ortojenik değişimin dinamiklerini, çoğu Batılı çalışmada düşüncesizce kabul edilmiş bir görüş olan Batıya kıyasla geri kalmışlık yerine gelişmemişliğin madunlaştırma üzerinden gelişimini gören “madunlar” tarafından sorgulanıyor; madun da bu insanlara Hint tarih yazımı tarafından verilmiş bir isim. Genelgeçer bilgiler ve madunların meydan okuması arasında uzanan muharebe alanlarından geçmek kolay bir iş değil, ama yine de yeni bir “doğru”, hem mağdur olanın hem de mağdur edenin yorumlarını kapsayan bir bakış açısından doğabilir. Ben bu kitapta ikisine de yoğunlaşarak daha dengeli bir tablo sunmaya çalıştım.

Muhtemelen bilginin değişmesine sebep olan üçüncü bir şey daha var, o da “olguları” incelerken koyduğumuz mesafeyi değiştirerek, incelemenin kapsamına nelerin girdiğini değiştirmek. Tarihçiler, meselelere küresel olarak bakma riskine nadiren girdi. Arnold Toynbee ve William

McNeill, daha dar zaman ve yer sınırları içinde uzmanlaşmış kimi bilim insanlarının saldırılarına rağmen itibarını korumayı başarmış az sayıdaki insanlardandır. Tarihçilerin sosyal örgütlenmesi dikkat çekici bir fenomendir. Tarihçilerin zaman açısından dikey, mekân açısından yatay ve odak açısından üç boyutlu bir şekilde yapılandırılmış matrisinde, binlerce emsalsiz kesişim noktasının her birinde yer alan çok az araştırmacı vardır; buldukları yerden derinlemesine ve uzun soluklu kazılar yaparlar. Üstlendikleri görevler için gerekli olan, yalnızca dilbilimsel değil, kümülatif bağlamsal vasıfları da kazanmak bir ömür sürebilir. Onların çalışmaları, bütün kültürlü insanların dayanak noktası olmalıdır. Ne var ki genellikle böyle bir yoğunlaşmanın bedeli, çevresel görüşü kaybetmektir.

Buna karşılık bu kitap, bunun tam tersi olan sorundan mustarip. Ne var ki, genellikle birbirinden ayrı uzman grupları tarafından incelenmiş coğrafi oluşumlar *arasındaki bağlantılara* bakarak elde ettiğim kavrayışların, bu kadar küresel bir bakış açısı tercih etmenin *kibrini* telafi edeceğini umuyorum. Bu kitabı yazarken kendimi sık sık, dünyalar arasındaki boşluklar üzerinde sendeleyeyen, beceriksiz bir ip cambazı gibi hissettim. Altımdaki tek ağ, tarih matrisinde kendi noktalarında bulunan, bulabildiğim en iyi uzmanların çoğunun sabrı ve cömertliği oldu.

Ve son olarak, bakış açısındaki bazı değişimler, uzlaşmaya direnen çok çeşitli bilgi parçalarının, araştırmacının zihninde oluşan nevi şahsına münhasır birikiminden doğar. Bir ölçüde bu çalışma, buna ihtiyaç olduğunun farkına

varmamdan bile önce, “genelgeçer” bilgiler ile en azından ilk başta tamamen tesadüfi olan bazı anormal bilgilerin birikimi arasındaki uyuşmazlık karşısında hissettiğim rahatsızlıktan doğdu.

Kahire'nin tarihi üzerine yaptığım çalışma, Karanlık Çağa dair Avrupa-merkezci bakış açısının yanlış olduğuna beni ikna etti. Işıklar Avrupa'da söndüyse bile, Ortadoğu hâlâ kesinlikle pırıl pırıl yanıyordu. Dünyanın o bölgesindeki diğer büyük şehirleri ziyaret etmek ve incelemek, Kahire'nin çok gelişmiş bir kent medeniyetinin zirvelerinden yalnızca biri olduğundan emin olmamı sağladı. Bu, hem Henri Pirenne'in geniş kitleler tarafından takdir edilmiş, Avrupa *Ortaçağ Kentleri*'nin canlanması üzerine çalışmasını hem de Max Weber'in, Batıdaki ortaçağ şehirleri (ki Weber bunları *gerçek* şehirler olarak tanımlar) ile Doğunun sözde yapay şehirleri arasında keskin bir ayrım yapan, saygın *The City* makalesini reddetmeme sebep oldu.

Bir süre sonra, *Third World Urbanization* [Üçüncü Dünyada Kentleşme] üzerine, büyük ölçüde bugünkü kent sorunlarına odaklanan bir okumalar derlemesi hazırlarken, Üçüncü Dünya şu an Batının epey gerisinden gelse de, bunun her zaman böyle olmadığını gösterecek bir pasaj aradım. Gernet'nin, o zamanlar dünyanın en büyük ve en gelişmiş şehri olan 13. yüzyıldaki Hangchow üzerine çalışmasını ilk okuduğumda bu noktadaydım.

Daha da sonra, Paris'te yaşarken, –dünyanın en iyi korunmuş ve restore edilmiş ortaçağ şehirlerinden biri olan– Brugge'de biraz vakit geçirme fırsatı buldum ve bu-

ranın tarihini okumaya başladım. Sonra, iyi arkadaşlarla birlikte, Venedik romantizminin pençesine düştüm ve bundan kısa bir süre sonra şans eseri, Gies'in, 13. yüzyıldaki Troyes'ı anlatan cevher gibi kitabı *Life in a Medieval City*'ye rastladım. Şüphesiz, bu kitabı yazma fikri, gelişigüzel ilgi alanlarının yarattığı bulanıklıktan vücuda gelmeden çok önce, bu deneyimlerle bilinçdışı düzeyinde şekillenmişti.

Bu yerler (ve diğerleri) arasındaki bağlantılarla şaşkınlığa düşmüş bir halde, benim küresel bir sistem olarak görmeye başladığım bu şeyi sistemli bir şekilde yorumlayan bir kitap bulmak için, tarihçilerin çalışmalarını taramaya başladım. İki bin bibliyografya taramasından sonra, bulduğum çalışmaların çoğuna karşı giderek daha da memnuniyetsiz hale gelmeye başlasam da, aradığım kaynağı hâlâ bulamamıştım.

O sırada Wallerstein'in Modern Dünya Sistemi kitabının ilk iki cildi çıktı. İkisini de büyük bir ilgiyle okudum, fakat uzun 16. yüzyılda oluşan Avrupa hâkimiyetindeki dünya sistemini yoktan varolmuş gibi gösterme eğiliminde olduğu için, içimi Kuhncu bir anomali hissi kemiriyordu. Bu, büyük Alman tarihsel sosyoloğu Max Weber'in çalışmalarına, hatta Marx'ın kapitalizmin kökenlerine dair yaklaşımına yönelik duyduğum "rahatsızlık" hissini artırdı.

1984'te, sorularıma cevap verebilecek bir kitap bulma konusunda ümitsizliğe kapılmışken, yazmak değil *okumak* istediğim bir çalışma için araştırma listesi formüle etmeye başladım. İşte o çalışmanın sonucu burada, gerçi çıkın-

tılarla dolu ve cevapladığından daha çok soru doğurmuş durumda. Umarım daha fazla anomali üretecek, böylece gerekli diller konusunda daha bilgili, tarih konusunda daha eğitilmiş ve söz konusu alanlar konusunda daha derin bir anlayışa sahip olanları, çizmeye çalıştığım resmi gözden geçirmeye teşvik edecek.

Bu çalışmaya o kadar çok insan ve kurum katkıda bulundu ki hepsini saymam imkânsız. McNeill'in bana ilk başlarda verdiği cesaret benim için en anlamlısıydı; bir bur-sa başvurmak için projem daha pek sınırlandırılmamışken yazdığım ilk taslağı okuduktan sonra, benimle iletişime geçti. Önemli bir şeyin peşinde olduğumu düşündüğünü söyleyen nazik mektubu, altına girdiğim işin büyüklüğü karşısında haklı olarak sürekli bunaldığım bir zamanda, yoluma devam etmemi sağladı.

Konu hakkında yazılanları tararken, çoğu son derece çalışkan ve maharetli olan araştırmacıların, yapbozun parçalarını incelemesine rağmen, çok azının bunlar arasındaki bağlantıları sistematik bir şekilde birleştirmeye kalkıştığını açıkça görmeye başladım. Çeşitli bölgelerin birbirinden ayrı tarihlerini etraflıca okurken, belli araştırmacıların çalışmalarının değerini anladım ve kendimi, illa yorum değil, büyük olgu yanlışları yapmaktan korumanın tek yolunun, benim yalnızca yüzeysel bir şekilde bildiğim şeyleri öğrenmek için ömrünü adayanların insafına kendimce teslim olmak olduğunu fark ettim. Yazıştığım ya da konuştuğum uzmanların büyük çoğunluğu, beni doğru kaynaklara yö-neltti ve/veya kendi "alanları" ile ilgili bölümlerin taslakla-

rını gözden geçirdi. Bu nedenle, bibliyografyada bulunan basılı kaynaklar listesine ilaveten, John Benton, Robert Lerner, David Nicholas, Ravi Palat, Paul Wheatly, Immanuel Wallerstein, David Ludden, Robert Hartwell, Carl Petry ve K. N. Chaudhuri'den şahsen çok şey öğrendim. Fazladan kaynak öneren çok sayıda kişiden ikisi de Andre Gunder Frank ve Robert Wicks'ti.

Saygıdeğer iki meslektaşım, Northwestern University'den Arthur Stinchcombe ve New School for Social Research'ten Charles Tilly, tüm taslağı okuyup yorumlar yaptı; zor sorular sorup, aynı zamanda da ilgileriyle beni teşvik etti.

Ayrıca, *Studies in the Comparative International Development*'ın yardımcı editörleri Jay Weinstein ve Nanda Shrestha'ya da özel yirminci yıl serilerine 13. yüzyıldaki dünya sistemi hakkında bir makale yazmam için beni (zamanından çok önce!) davet ederek, düşüncelerime odaklanmamı sağladıkları için minnettarım. O çalışma için William McNeill, Alastair Taylor, Andre Gunder Frank, J. M. Blaut ve Anthony de Souza'dan yorum rica ettiler ki onların bu projeye verdikleri tepki, çalışmamı daha açık ve yalın hale getirmemi sağladı.

1987 yılında deneysel Change in Global Context (küresel bağlamda değişim) dersime katılan New School'un yüksek lisans öğrencileri, sadık bir şekilde "genel okuyucuların" yerini aldı ve metne önemli düzeltmeler önerdi. New School yüksek lisans öğrencilerinden Richard Ganis, mümkün olduğu yerlerde, çok sayıdaki bibliyografik kaynağı doğrulama işini üstlendi. (Yabancı kütüphanelerde incele-

diğim kaynaklar sonuç olarak Birleşik Devletler’de kontrol edilemediği için, birkaç hata şüphesiz ki kalmıştır.)

Zaman ve para bu çalışma için gerektiği. Yirmi yıl boyunca sosyoloji dersleri verdiğim New School genel olarak ve on yıldır üyesi olduğum Center for Urban Affairs and Policy Research özel olarak, taslak için araştırma yaptığım ve yazdığım üç yıl boyunca bana hafif bir ders yükü vererek bu çalışmayı epey destekledi. Yazma ve sonu gelmez düzeltme işi, Northwestern sosyoloji bölümünden iki sekreter tarafından yapıldı; Leyla Güngör ve Barbara Williams’ın yaptığı katkılar okuyucular tarafından fark edilmeyebilir, fakat ben onlara müteşekkirim.

Seyahat fonları da elzemdi. Northwestern bana küçük bir meblağ vererek Belçika, Fransa ve İtalya’da materyal toplayarak ve kütüphanelere danışarak, bir yazımı Avrupa’da geçirmeme yardımcı oldu. Nairobi’deki Birleşmiş Milletler Habitat ofisindeki kısa bir danışmanlık görevi, uygun bir bilet indirimiyle birlikte, Doğu Afrika’daki işleri kolaylaştırdı, hatta Pakistan ve Çin’e kadar gitmemi sağladı. Kahire Amerikan Üniversitesinin Sosyal Araştırmalar Merkezinden, 1986 Baharında misafir öğretim üyesi olmak için aldığım davet, çalışmamın Ortadoğu kısmı için materyal toplamayı mümkün kıldı. Daha önce Hindistan’a yaptığım seyahat, kısa süreli bir Fulbright üyeliğiyle mümkün oldu ve Social Science Research Council’den aldığım bir ödenek sayesinde, orada da araştırma yapmak üzere Güneydoğu Asya’ya gidebildim. Eşimin seyahat konusundaki sakin uzmanlığı, Avrupa, Çin ve Güneydoğu Asya seyahatlerimde

çok daha fazla iş halletmemi sağladı ve sadece yardımı için değil, yanımda olduğu için de ona minnettarım. Bu kitapta ele alıp da gidemediğim tek yer Orta Asya'ydı, buna pişmanım, ama insan geriye dört gözle beklenecek bir şey de bırakmalı.

Oxford University Press'teki iki kişi çok önemli katkılar sağladı. Hem en tutkulu okuyucum hem de en sert eleştirmenim olan editör Valerie Aubry ve bilgisi ve çizim yeteneğiyle, bir resim bin kelimeye bedeldir diyen atasözünü kanıtlayan haritalar çizen Andrew Mudryk'e minnettarım.

Bu kitaba gönülsüzce veda ediyorum, yalnızca hâlâ tamamlanmadığı için değil, ayrıca hiçbir projeden bu kadar zevk almadığım için. Takıntımı özleyeceğim.

J.A.L.
New York
Ağustos 1988